

mányt, de sofőrjét nem tájékoztatták a megváltozott útvonalról. Amikor rájött a tévedésre, fékezett, véletlenül épp egy újabb merénylő, Gavriilo Princip előtt, aki lelőtte a házaspárt” (5. old.). Vajon csak nekem tűnik úgy, mintha néhány mondatot kihúztak volna a szövegből? Honnan lehet tudni, hogy ki ellen terveztek merénylőt a diákok? Nem úgy hangzik-e az ominózus mondat, mintha a sofőrt a tartomány elhagyásának megváltozott útvonaláról felejtették el tájékoztatni, és maga Ferenc Ferdinánd volt az, aki – mikor rájött a tévedésére – fékezett? Egyáltalán

nem áll szándékomban természetesen el-
túlozni az efféle pontatlan megfogalmazá-
sok jelentőségét, de a többi kötet általában
csiszolt és gördülékeny szövegéhez ké-
pest túlságosan feltűnőek és – őszintén
szólva – nem valóak egy tankönyvbe.

Végezetül még egyetlen megjegyzést
szeretnék tenni: a bőséges kínálat ellenére
úgy tűnik, érdemes alaposan megfontolni
a használni kívánt tankönyv kiválasztását,
különösen akkor, ha a tanár hosszabb idő-
re szóló döntést kíván meghozni.

Pollmann Ferenc

A művelődéstörténet oktatásának kézikönyve

A NAT bevezetésének küszöbén egyre sürgetőbbben merül fel az igény olyan tankönyvekre, segédanyagokra, melyek az oktatási folyamatba közvetve vagy közvetlenül beépülhetnek. Sajnos, a célirányos kiadványok megjelenése még mindig késik, illetve igen ritka, ezért érdemes odafigyelni olyan művekre, melyek ha első pillantásra nem is közvetlenül, de tartalmukat, nagyon sok elemüket tekintve kapcsolódnak az új tantervi elvárásokhoz, követelményekhez.

Az előzőek tipikus példája az a *Gazda István* válogatásában nemrég megjelent, *Fejezetek a magyar művelődéstörténet forrásaiból* című kötet, mely az integrált, multilaterális történelem-oktatás egyik alapvető kézikönyve lehet.

Mint Gazda István a mű Előszavában megállapítja: „Jelen kötetünk forráskutatói és oktatási segédkönyv, amelynek elsődleges célja, hogy a művelődéstörténet-írás sokoldalúságára hívja fel a kötet használóinak figyelmét... Ez a segédkönyv nem a magyar művelődés történetének szintézisét tartalmazó kézikönyv, nem olyan jellegű munka, mint pl. *Kosáry Domokos Művelődés a XVIII. századi Magyarországon* című akadémiai monográfiája, hanem olyan felsőoktatási segédlet, amely lehetővé teszi, hogy a hallgatók megismerkedjenek a diszciplína néhány kevésbé ismert összetevőjével, forrásával, és a témakörök további feldolgozását segítő tömör bibliográfiákkal.”

E bevezető sorok azonban kiegészítésre szorulnak, amennyiben a felsőoktatás mellett a kötet egyes tanulmányai, adatai legalább annyira hasznosíthatók a tizenévesek történelemoktatásában is, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a korszerű történelemtanítás egyik elengedhetetlen feltétele, hogy a politikátörténet dominanciáját a multilaterális múlttörténet váltsa fel, amelyben a művelődéstörténet fontos szerepet kell kapjon. Ezt igazolják *Németh G. Bélának* a kötetben idézett sorai is: „A művelődéstörténet olyan általános történettudomány, amely a történetiség tisztázásának és tudatosításának eszközeivel az élet minden mozzanatára kiterjed.”

A kötet valamennyi tanulmánya másodközlés, melyek eredetileg szakkönyvekben, szakfolyóiratokban láttak napvilágot. Gazda István és a szerkesztő, *V. Molnár László* avatott kézzel és nagy hozzáértéssel azokat a részkutatókat emelték be a kötetbe, melyek „oktatási

célből” a tudományág alapvető és egyértelműen hasznosítható elemeit hordozzák.

A tartalom imponáló spektruma a magyarországi művelődéstörténet-írás klasszikusainak ismertetéséből kiindulva betekintést nyújt a történeti, gazdasági és közigazgatási földrajz művelődéstörténeti vonatkozásaiiba, a vármegye-történetbe, a magyarországi várostörténetbe, a magyar térképtörténetbe, az alap-, közép- és felsőfokú oktatástörténetünkbe, ám ugyanilyen érzékletes tanulmányok elevenítik meg a magyarországi mesterségek történetét, a nyomdászat, a könyvkiadás és könyvkereskedelem múltját; kiegészítve a sort a gyűjteménytörténet és a magyar gondolkodástörténet elemeivel.

A szerzők maguk is a magyar művelődéstörténet közöttünk élő vagy már eltávozott klasszikusai, többek között *Makkai László, Hóman Bálint, Mészáros István, Magyary Zoltán, Takáts Sándor, Csapodi Csaba, Horváth Jánosné, Bak Borbála.*

Végezetül, a teljesség igénye nélkül felhívjuk a figyelmet a mű néhány olyan tanulmányrészletére, melyek az iskolai történelemtanítás közvetlen ismerethordozói lehetnek. Mindenekelőtt Makkai László tanulmányát érdemes e szempontból tüzetesen átnézni (*A magyarországi várostörténet vázlata*), amely középkori városaink társadalomszerkezetén, közigazgatási szervezetén túl bepillantást enged a városok mindennapi életébe, a lakóházak, műhelyek, raktárak, fürdők, ispotályok eleven, nyüzsgő világába.

Használatban lévő történelemtankönyveink igen kevés forrást közölnek a hazai céhszabályokból. E hiány pótlására érdemes felhasz-

nálni *Tahy István Bevezetés a magyar céhtörténetbe* című tanulmányát, melyben a 14. századtól kezdődően a magyarországi céhek kiváltságleveleinek, céhszabályzatainak részleteiből található egy igen figyelemre méltó kollekció, beleértve a céhek státúmmalkotási jo-

gának a *Tripartitum*-ban lefektetett vonatkozó passzusait.

Az iskolai történelemtanításnak önmagában is fontos adaléka lehet a tanulmánykötet mesterségek történetét felvonultató fejezete, melyben *Takáts Sándor* tanulmányai adnak igen plasztikus leírást és dokumentációt ősi mesterségeink közül például a bortermelők és borbírák, a serfőzők, a malomépítők, az üveggyártók és a szakácsok mindennapjairól; vagy a nyomdászat, a könyvkiadás történetét felidéző tanulmányok, köztük olyan kevésbé közismert kultúrtörténeti adalékkal, mely a „rég Magyarországot” íróeszközeit mutatja be.

Gazda István és V. Molnár László a kötet tudományos és oktatási értékét csak növelték az egyes fejezetekhez kapcsolódó ajánlott irodalomjegyzékkel s azokkal az adatgyűjteményekkel, melyek a tanulmányoknak nem csupán kiegészítői, hanem önmagukban is értékes ismerethordozók (pl. az az adatsor, mely mai legnagyobb városaink 19. század végi adatait közli, vagy az 1788–1944 között megjelent folyóiratok válogatott repertórium).

Fejezetek a magyar művelődéstörténet forrásai-ból. vál.: GAZDA ISTVÁN. Tárogató, Bp. 1996.

Sávoly Mária

A tartalom imponáló spektruma a magyarországi művelődéstörténet-írás klasszikusainak ismertetéséből kiindulva betekintést nyújt a történeti, gazdasági és közigazgatási földrajz művelődéstörténeti vonatkozásaiiba, a vármegyetörténetbe, a magyarországi várostörténetbe, a magyar térképtörténetbe, az alap-, közép- és felsőfokú oktatástörténetünkbe, ám ugyanilyen érzékletes tanulmányok elevenítik meg a magyarországi mesterségek történetét, a nyomdászat, a könyvkiadás és könyvkereskedelem múltját; kiegészítve a sort a gyűjteménytörténet és a magyar gondolkodástörténet elemeivel.